

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:7

med anledning av propositionen 1978/79:10 om statligt stöd till åtgärder mot översvämningar i Emån jämte motioner

Propositionen

I propositionen 1978/79:10 har regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att statligt stöd till vissa åtgärder mot översvämningar i Emån lämnas enligt de grunder som förordats i propositionen,

2. medge att kostnaderna för statsbidrag och förrättningar m. m. får bestridas från förslagsanslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. under tionde huvudtiteln.

I propositionen föreslås att statligt stöd skall lämnas till vissa åtgärder för att motverka översvämningar i Emån.

Motionerna

I motionen 1978/79:18 av Carl-Wilhelm Lothigius (m) hemställs att riksdagen måtte besluta att statsbidrag skall utgå för Emåns reglering i såväl dess övre som dess nedre lopp.

I motionen 1978/79:19 av Birger Rosqvist m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att förslagen om åtgärder mot översvämningar i Emån kompletteras till att även avse Fliserydsområdet och därmed den nedre delen av ån.

I motionen 1978/79:20 av Ivan Svanström (c) hemställs att riksdagen beslutar uttala sig för att samhället ikläder sig alla kostnader för årensningen i Emån som en första etapp utförd som beredskapsarbete med staten som huvudman.

Utskottet

Emån avvattnar den östra delen av sydsvenska höglandet. Dess avrinningsområde ligger till helt övervägande del inom Jönköpings och Kalmar län.

Vattenföringen i Emån varierar starkt och såväl extremt höga som extremt låga vattenföringar uppträder. Vid flöden översvämmas Emån stora områden i Hultsfreds, Högsby och Mönsterås kommuner i Kalmar län. Även utmed nedre delen av tillflödet Silverån översvämmas vissa marker. Såväl jordbruksmark som bebyggelse och vägar m. m. drabbas. Flöden uppträder ofta. Mellan Bankeberg i Fliseryds församling och Rosenfors i Tveta församling

berörs sammanlagt 138 jordbruksföretag av översvämningarna. Den åkerareal som någon gång drabbas av översvämningar motsvarar mer än hälften av brukningsenheternas totala åkerareal. I medeltal vart tredje år översvämmas ca 1 100 ha åker och betesmark.

I föreliggande proposition föreslås att statligt stöd skall lämnas till vissa åtgärder för att motverka översvämningar i Emån. Till grund för propositionen ligger de förslag som Emåutredningen förra året lade fram i betänkandet (Ds Jo 1977:2) Översvämningsskydd i Emån och rapporten (Ds Jo 1977:9) Erfarenheter från vårfloden i Emån 1977.

Regeringsförslaget innebär i korthet att statligt stöd bör lämnas till vissa lokala markavvattningsåtgärder i form av årensningar och invallningar i syfte att förbättra torrläggningen av de berörda markerna. I första hand förordas årensningar på den nedre delen av den i utredningsarbetet studerade åsträckan inom Fliseryd-, Högsby- och Dragerydområdena samt inom Mörlundaområdet. Kostnaderna för dessa rensningar beräknas till 8,5 milj. kr. Härutöver anses det angeläget att rensningar görs i ån genom Högsby samhälle till en kostnad av 0,4 milj. kr. Slutligen redovisas invallningar inom de aktuella områdena till en sammanlagd kostnad av 11,4 milj. kr. De kostnader som beräknas uppkomma uppvägs till ca 45 % av direkta fördelar för jordbruket till följd av den förbättrade torrläggningen.

När det gäller finansieringen av åtgärderna förordas att statsbidrag lämnas med hela skillnaden mellan utförandekostnaderna och de kostnader som jordbruket kan bära. Statsbidrag bör därutöver kunna utgå med högst 25 % av de sistnämnda kostnaderna. Stödet bör lämnas med tillämpning av bestämmelserna i förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering.

För att stimulera till att förrättningar och åtgärder snabbt kommer till stånd bör enligt föredragandens mening inom hela området kostnaderna för projekteringsarbetet samt för förrättningar av olika slag bestridas av statsmedel. Projekterings- och förrättningskostnaderna kan uppskattas till ca 10 % av utförandekostnaderna. Till dessa kostnader bör också hänföras kostnaden för viss undersökning av botten sedimenten på rensningssträckorna med avseende på halter av tungmetaller och andra miljögifter. Med hänsyn till tidsåtgången för planering och projektering av arbetena samt för syneförrättningar eller annan prövning enligt vattenlagen beräknas medelsbehovet för statsbidrag bli ringa under det närmaste året. Därefter kan bidragsbeloppen för rensningar behöva utbetalas inom loppet av två eller tre budgetår. Övriga bidragsbelopp förutses komma att fördela sig relativt jämnt på återstående budgetår fram t. o. m. år 1988. Årensningarna bör enligt propositionen genomföras i ett sammanhang för hela åsträckan och före övriga åtgärder. Som villkor för statsbidrag bör föreskrivas att åtgärderna skall vara påbörjade före utgången av år 1988.

Utskottet finner i likhet med föredraganden att det är ett betydande allmänt intresse att skyddet av jordbruksmarken mot översvämningar i ifrågavarande

delar av Emådalen förbättras i enlighet med det framlagda förslaget. Utskottet vill för sin del tillstyrka att statsbidrag enligt i propositionen förordade grunder lämnas till de föreslagna markavvattningsåtgärderna. Detta innebär bl. a. att utskottet inte ansluter sig till förslaget i motionen 20, att samhället ikläder sig alla kostnader för årensningen i Emån. Ej heller är utskottet berett biträda det i samma motion framförda förslaget att staten skall ställa sig som huvudman för årensningarna. Utskottet vill i likhet med föredraganden peka på möjligheten för intressenterna i Emån att enligt lagen (1976:997) om vattenförbund bilda ett vattenförbund med uppgift att genomföra årensningarna. Härigenom skulle, som sägs i propositionen, kunna uppnås ett enklare, snabbare och billigare ansökningsförfarande med tillåtlighetsprövning enligt 2 kap. vattenlagen. Genomförandet förutsätter då inte heller att initiativet tas av de enskilda markägarna. Motionen avstyrks således.

I samband med remissbehandlingen av Emåutredningens betänkande har från några håll påpekats att ett jordbruksområde nedströms Fliseryd, vilket inte närmare redovisats i utredningen, också bör skyddas från översvämningar. Föredraganden har inte f. n. varit beredd att ta ställning till denna fråga. Detta kritiserar i motionen 19, vari framhålls nödvändigheten av att föreslagen rensning av Emån utökas att gälla även rensning och erforderliga åtgärder för den nedre delen av ån. Motionären befarar bl. a. att sistnämnda område kan komma att utsättas för ökade översvämningar till följd av rensningsåtgärder i Emån uppströms Fliseryd.

Utskottet, som bl. a. hört utredningsmannen i ärendet, får för egen del anföra följande. Det synes riktigt att vissa begränsade områden kring den nedre delen av Emån, vilka redan nu i viss omfattning drabbas av översvämningar, kan komma att beröras av de förordade markavvattningsåtgärderna i den övre delen av ån. Bl. a. kan ifrågavarande markområden komma att drabbas av något längre översvämningsperioder än f. n.

Som framhålls i propositionen är de av utredningen föreslagna torrlägningsåtgärderna av stor omfattning och de kommer därför att kräva betydande arbetsinsatser av berörda statliga myndigheter, främst lantbruksmyndigheterna. Såväl förrättningar som prövning av vattendomstol samt utförandet av torrlägningsåtgärderna kommer att ta relativt lång tid i anspråk. De föreslagna åtgärderna berör andra intressen än jordbrukets, framför allt naturvårdens och fiskets men även kulturminnesvårdens intressen. Innan åtgärder avseende de olika delförctagen påbörjas bör det därför ske en översiktlig planering av hela företaget. Denna planering bör lämpligen göras av länsstyrelsen i Kalmar län i samråd med olika berörda intressenter. Utskottet finner för sin del naturligt att konsekvenserna av torrlägningsverksamheten för berörda områden i Emådalen nedströms Fliseryd samt behovet av åtgärder i sammanhang härmed beaktas i nyssnämnda planeringsarbete. Vad utskottet anfört med anledning av motionen 19 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utöver de markavvattningsåtgärder som behandlas i förevarande proposition föreslog Emåutredningen som en första åtgärd en längre gående samordning av regleringstekniska åtgärder i tillrinningsområdet i syfte att utnyttja befintliga regleringsmagasin bättre än nu. Dessa åtgärder borde enligt utredningen lämpligen genomföras inom ramen för Emåns vattendragsförbunds verksamhet.

Enligt motionen 18 har propositionen inte tagit hänsyn till utredningens betänkande angående de flödesdämpande effekter som kan göras i Emåns övre lopp och som påtagligt kan positivt påverka en dämpning av vattentillströmning vid vårflood och regnperioder. Sådana åtgärder torde enligt motionären vara av avgörande betydelse för hur regleringarna i de nyss nämnda områdena skall ske. Statsbidrag för reglerande åtgärder i Emåns övre lopp måste därför anses lika viktigt som bidrag till insatser i dess nedre.

Utskottet finner för sin del inte tillräckliga skäl att – bortsett från vad utskottet i det föregående anfört beträffande visst område nedströms Fliseryd – frångå den i propositionen gjorda avgränsningen av det statliga stödet till lokala markavvattningsåtgärder, dvs. årensningar och invallningar i de mest utsatta översvämningsområdena i Emådalen. I likhet med föredraganden förutsätter utskottet att regleringsintressenterna vidtar sådana regleringstekniska åtgärder som kan motverka översvämningar, i förekommande fall efter prövning av vattendomstol.

Vad här anförts innebär att utskottet inte biträder i motionen 18 framfört yrkande om att utvidga det statliga stödet till åtgärder mot översvämningar i Emån till att omfatta även regleringstekniska åtgärder i åns övre lopp.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1978/79:20 godkänner att statligt stöd till vissa åtgärder mot översvämningar i Emån lämnas enligt de grunder som förordats i propositionen,
2. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1978/79:19 anfört i fråga om visst område nedströms Fliseryd,
3. avslår motionen 1978/79:18,
4. medger att kostnaderna för statsbidrag och förrättningar m. m. får bestridas från anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. under tionde huvudtiteln.

Stockholm den 21 november 1978

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Bertil Jonasson (c), Grethe Lundblad (s)*, Börje Stensson (fp), Sven Lindberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Stig Alftin (s), Gunnar Johansson (m)*, Ove Karlsson (s)*, Rune Johnsson i Mölndal (c) och Wivi-Anne Radesjö (s).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

